

www.nsl.rs
УНИВЕРЗИТЕТ
СРБИЈЕ

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 31 Јула 1875.

Број 27

Издаје четири пута
у месецу.

Претплата се шаље уредништву.
Уредништво је у богословији.

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на по год, 30 гр.
или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1
фор. и 50 нов.

Год. II.

О одношаима српске цркве наспрам цркве цариградске, од првих времена њенога бића, па до данас.

(НАСТАВАК).

III

Турци поковавају српски и грчки народ. — Одношаји патријара (српског и цариградског) у време њихове подчињености Турцима. — Гадне клевете царигр. патријара код турског правителства против српског патријара и његове патријаршије. — Сеоба Срба у Аустрију под патријаром Арсенијем III. — Узрок те сеобе. — Грчки јешископ Калиник — доцније патријар српски. —

Пошто се Турци утврде у Европи, тада почну јако грозити својом дивљачком силом свима хришћанским народима. Пре свега они покоре краљевство бугарско у 1375 г. као најближе и најслабије, а после овога на реду беше српско царство, на које одма и ударе са силном дивљом ордом. Срп. цар Лазар, опази да је тада неспреман за такав велики бој и да му с тога прети велика опасност, зато нађе за умесно да се на први ма с Турцима измири, које и учини. Али доцније у 1389 г. Турци опет на ново навале на србију

Још са много већом силом и на пољу косову ударе на српску војску, где слава српска помрне и сва ова војска изгине, а српско царство и српски народ падне у руке тиранске. — Ову превелику несрећу, која постизаше србе, гледаху Грци и њихов цар са неким зловним осмејком заборавив да „мечка игра пред комшијином кућом, пак ће доћи и пред њихову кућу.“ И заиста, ако се игди може ова пословица употребити то јој у овом случају треба уступити прво место. Јер Турци, чим покорише Србе, чему се грци радоваху, и ослободивши се од два јака своја непријатеља Бугара и Срба, одма ударе са свом својом снагом на Грке и кроз кратко време покоре све грчке предјеле; а 1453 освоје и престоницу грчког императора и васионског патријара — *Цариград*.

Кад су Турци покорили Србију, они признаду српског патријара у Пећи и даду му право да управља српском патријаршијом независно од царигр. патријара, и јако, после овога патријари (српски и цариградски) живљаху у миру и хришћанској љубави; но чим су Турци завладали Цариградом и грчком патријаршијом, а и цариград. патријар остане под заштитом турскога Султана; то се тај час појаве код правителства турског и сплетке на срп. патријара. Царигр. патријар, желећи да подчини под своју власт срп. цркву, почне код Султана клеветати против срп. патријара и јако га опадати. Свети васионски отац доказиваше Султану, да он само тада може потпуно подчинити балканске хришћане, ако сви буду зависили од једне црквене главе и то од престонице великог падише т. је од царигр. патријара. И заиста жеља царигр. патријара буде увенчана успехом; јер не само што је наскоро пала под зависност цар. патријара српска патријаршија, него је још одма уништена и независност бугарске цркве, коју и данас, на очиглед деветнајстог века, грчки фанариоти тако немилостиво гласе и угњетавају, да је и самим бугарским непријатељима Турцима додијало гледати, и пробудило жељу да Бугаре једном ослободе испод црквено-грчког

витами несправедљивости васионског патриара, који се јако бори да одржи Бугарску цркву и даје под својом зависношћу, и најзад да би их одржао под својом влашћу баца на њих анатему и одлучење од велике православне цркве. —

Срп. грађанска историја на више места сведочи, да су срби вазда, при свакој даној прилици, трудили се да своју самосталност од турске самовоље и господства сачувају и одбране; али, на жалост, увек су у томе били несрећни. Због таке јаке српске заштите и њихове храбрости Турци одвећ омрзну на Србе. И најзад, кад се уверише, да Срби у својој прилици гледе да се одтргну испод власти мусулмана, они реше да све србе утамане, како би им лакше после било хришћанима у Европи владати; јер, заиста, срби им сами и досађиваху и често на њих нападаху едали би се каким год начином могли ослободити испод тирјанског ига, а други хришћани (Грци и Бугари) спокојно и мирно сношаху тај тежки гвоздени јарам турски... Српска црква наравно у то време беше у великој опасности; представници њени морадоше се покоравати Турцима и њима у свему угађати само да би сачували самосталност срп. цркве; јер они знађаху шта би српство после трпило, кад би се уништила патријаршија, која је и била једина охрана срп. народа и на коју Грци гледаху са својим злобним и пакосним оком. Грци су, управо рећи, и били непријатељи срп. цркве, а не Турци. Они, не само, да су се мешали у дела срп. цркве и јавно исповедали, да желе подвргнути је под своју власт, него су, шта више, бургијали на све стране, да задобију и власт грађанску над србима. Тако, н. пр. видимо, да се јавља 1552 год. у србији некакав Грк Јаков, као срп. деспот.⁽¹⁾

¹⁾ Повест. Срп. народа — Медаковића II, 219. Без сваке сумње ово је био какав фанариот-монах, који имађаше намеру, да, ако је могуће, завлада србијом а затим да срп. патријаршију преда на управљење царигр. патријару. — Овај злоумишљај, на сваки начин, сварен је у кухњи царигр. патријаршије.

Срби пак, који су у то време на грке гледали, као на љуте непријатеље, нехтедоше примити тога самозванца за деспота, већ, напротив, хтедоше га убити; но он умакне и негде сакрије се испред српских очију. Овај поступак срба још већма разљути Грке и ови почну много жешће опадати их код Турака, на шта више и подстрекаваху Турке, да на Србе ударе већи терет и стегу као на непослушан и немиран народ. И заиста безсавесне интриге Грка противу Срба, пробуде код Турака много већу злобу и тиранију, те с тога срби и подносише велике неправде и угнетења од ових. Најзад србима, благодаревни једноверној пакосној браћи Грцима, није могуће било сносити такове грозне неправде са стране Турака те с тога морадеше оставити своја огњишта и преселити се, на позив аустриског императора Леополда у Аустрију. На врху ових бегунаца у Аустрију беше срп. патријар Арсеније III, који није могао више сносити гнусне интриге и опадања са стране свог „во христје брата“ царигр. патријара, због којих је посведневно стрепио од турске силе. Историја српска казује нам, да је се тада преселило из Пећи и других оближњих предела око 40.000 фамилија и настанило се у Срему, Банату и Бачкој, заузевши сву месност до саме маџарске престонице — Пеште. Патријар настани се у Сент-Андрији више Будима. Да наведемо о том сведочбе из српских летописа, којећеду нам у неколико разсветлити овај догађај.

„Гв. блаженный Чарноевич Арсений, прича срп. летопис, који се находи у срп. манастиру Хилендару на атонској гори, „ѣѣ въ лѣто 1683 тогда Агарлии везбожнии Амира Кезирз, Кастрѣка Мустафа Баша воздвигз великѣю Брань съ Богомерскимз воинствомз своимз на Немцы, страхаже их ради на милостивое позываніе Леополда Цесаря, избеѣжа съ многочисленнымз народомз въ землю Унгарскѣ 1690 лѣто“¹⁾.

Раванички летопис пространіје и јасније о сеоби Срба у аустрију под патријаром Арсенијем III проповеда. Ево шта он вели:

¹⁾ Гласник књ. VI. стр. 45,

„Того пролећа (1691 г.¹) патријархъ Арсеніе Черноевич из Печи даде се Бечу уз Дубнакъ за Немцемъ, с неколико владика землѣ сервскее, и иноци мнози ѿ себ предали, и народъ сервски много, мужески полъ и женски, дадохеса Бечу с патриархом уз Дубнакъ за Немцемъ. Тогда иноци манастира Раканице, вззеше моћи сватаго иже вз царя княза Лазара сервскаго, ш сватее шбители, храмъ кознесенски, ѿ его сазданнаа висть и с прочими одичари црковни поидоше ѿ предали себ. Екѣпа с прочим народом дашася Бечу уз Дубнакъ за Немцем, ови на коних, иниже на колесницах, а иниже на ладїа, а ини пеши, уз Дубнакъ горе, и висть намъ путъ хождения 40 дни, и придохом градѣ, Бѣдимѣ, и више Бѣдима, вселихом се вз место у окоу Сент-Андреа, шбретохом пристанище доброе. Тамо вселиса и патријархъ блаженнеиши, и владике, и инци, и народ много прїиде ѿ сервские землѣ. Тамш и моћи сватагш иже вз царя княза Лазара принесохом со собою, и малю церковь коздвигохом, ѿ дрека, близ брега дубнакскогъ, и тамо пребиваху до мира утвржденнаго междѣ цесаром и междѣ Турци“..... О овој сеоби народа српског у Аустрију држимо да ће бити излишно више говорити када је ствар за свакога очита. Сматрамо само за нужно рећи коју реч о узроцима, који су принудили србе селити се из своје миле домовине у туђу земљу у наручја неједноплеменог и неједноверног њима народа.

Ми смо у врло кратким цртама обележили трудове чувених представника срп. цркве и државе, који извојеваше самосталност срп. цркве и државе и који, својом ревношћу и истинитом оданошћу ка православној цркви, истиснуше из своје средине папске легате и штетне по народ српски грчке фанариоте — свештенике, који досађиваху и цркви и народу српском. А тада, када је српска црква постигла цјел своју и почела се самостално под својим патријаром развијати,

¹) Ова два летописа, као што видимо, неслажу се међусобом у годинама, али је то на сваки начин могло произићи погрешком пера преписчика „Гаваничѣог“ летописа.

наједанпут искрсну на пут њеном развићу и самосталном животу сасвим нешто друго, још много веће непријатељско начело: — ми овде разумевамо *Исламизам* са дивљим ентузијазмом његових следбеника и варварско обхођење Мухамедових обожатеља са њиховим побеђенима. После пада срп. царства под зависност Турску, развиће срп. цркве зависило је од уплива и одношаја Турака наспрам Срба и њихове државе и цркве. И без сувремених историјских сведоцаба можемо сами себи представити како су се Турци односили наспрам срп. цркве и њених верних и истиних чеда у време њихове владе у Србији. — Позната општа насиља, која су чинили Турци свима народима, који су били под њиховом влашћу, дају нам довољно јамства да и срп. црква и народ српски нису били у томе срећнији од других народа, ако не беху још у многоме несрећније судбе, јер гвоздено иго поклоника л'жепророка давило је понајвише хришћанске душе верних Срба. Неки историци, као: граф Бранковић, г. Рајић и автор „Цареставника“ цртају тадашње стање најцрњим бојама; они посматрају једнострано и цртају само насиља Турска¹⁾ а промашају сами повод тог жестоког насиља и угњетавања Срба од стране Турака. Те с тога они сеобу Срба под патријаром пећским Арсенијем III приписују жестоком и нечовечном опхођењу Турака са Србима и тешком њиховом јарму, којег Срби немогаху више сносити „патријаре и народ изволели бо паче, вели г. Рајић, Хришћанскому господару работати, нежели безбожному игу Турецкому подклонити вију.“²⁾ Господин Шафарик с друге тачке гледишта посматра ово дело, па с тога другчије и црта одношаје Турака наспрам Срба тога времена. Ево како он о томе говори: „Турски цареви, задовољни, што је се пређашња хришћанска влада уништила, што је нестало горде аристократије и што су се сви ујединили и Турској власти покорни, — непосјагаваху на унутарњи

¹⁾ Ист. Срба-Бранковића, књ. 5, ст. 1375 Рајића част IV ст. 101.

²⁾ Рајић ч. II, стр. 258.

живот Хришћанских народа, т. ј. на њихову веру, закон, обичаје и морал, што саставља суштину унутарњег и фамилијарног живота народњег. Славенски језик тада беше код Срба не само црквеним — богослужбеним, него, шта више, беше дипломатским језиком.¹⁾ И за ово г. Шафарик, као што се из историје његове можемо уверити, непротиворечи другим историјским датама, т. ј. он не одриче жестокост и грубост Турака и тешкоћу њиховог гвозденог јарма за Србе, а да само указује на светлу и прекрасну страну у овом мрачном периоду срп. народа. Истина и граф Бранковић и г. Рајић стаје цркве српске и народа српског у првој епоци Турског господства сасвим иначе цртају у својим историјама. Они веле, да су заиста Турци првог столећа своје владе у Србији врло мирно и обазриво опходили се са срп. свештеницима и монасима, и шта више указивали им неко расположење и пошту, а нарочито срп. патријара поштовали и уважавали и насрам њега односили се врло ласкаво и понизно. Они нису рушили цркве ни манастире, већ, шта више, многи су из средине њихове поклањали по нешто од свог иметка ради украшења цркава и манастира.²⁾ С тога срп. манастири, ползујући се таквом мирољубивошћу Турака, служачу у то време главним разсадником христове науке, а доцније пак, при неблагопријатним околностима — последним убежиштем српске народности. Узрок овом дивном појаву првих векова Турске владе у Србији, по мњењу г. Шафарика, беше карактер тадашњих Турака, а по мњењу г. Ранке материјализам Турака; јер Турци, вели г. Ранке, нису због тога нагонили Србе да се Турче, што су им били потребни раденици, а не поклоници и обожатељи мухамеда. И заиста није нам могуће не сагласити се с мњењем г. Ранке; јер извесно је, да су Турци у време првог њиховог господства у Србији изјављивали жељу да се

¹⁾ Чтен. импер. обсу. истор. древ. словен. при москов универ. за 1846. г. № 3 22 стр.

²⁾ Тамо. стр. 23.

српски представници потурче, али никад нису изјављивали жељу да се прост народ истурчи; јер су они тада добро знали, да кад би се сви истурчили они неби имали некакве користи после од њих — потурчењака, по томе што би и они задобили таково право, као што га имаћаху и Турци, па тада неби имало слугу, који би их ранили. С тога и вели Мурат II у једној свој прокламацији: „Ја ћу подизати на барабар цркве и џамије у Србији и нека онај, који верује у Христа иде у цркву; а ко верује Мухамеда нека иде у џамију.“¹⁾ Овим је речима, по мњењу г. Рајића, Султан јако задобио к себи народ.

Овим добрим одношајима Турака наспрам Срба беху узрок срп. принцесе, које су биле жртве за своје оташтво и цркву своју, а наиме: Миленија, кћи цара Лазара и Марија, кћи Ђурђа бранковића деспота српског. Њиховим старањем о свом народу, отачаству и цркви, изходатајствована је код Султана та милост, коју уживаху Срби и црква српска у прво време. Оне су врло много судјеловале у добру срп. цркве и својом мнимом љубављу принуђаваху непријатеље срп. цркве — Султана, те их ови украшаваху својим даровима и обогаћаху непокретним имањем. Оне и ако су биле супруге нехришћана — Султана, ипак, као верна чеда православне цркве, вазда су биле одане истини православној вери Хришћанској, а после смрти њиних мужева обе су завршиле свој тешки земаљски живот у манастирима српским у чину монахиња.²⁾

Што су Турци променили своје добре одношаје наспрам подчињених, био је узрок њиховог кварења у моралу — који (квареж) наследише у Европи од Грка. — Кад су пак Турци одржали у Европи толике славне побједе, завојевали многе плодноне земље и најзад покорили једну од најбогатијих и најлепших престоница Европских — Константинопољ, — тада је било природно и очекивати разврат, раскошлук и

¹⁾ Гласн. 1847 г. стр. 146.

²⁾ Глас. час. II. стр. 200. — Рајић ч. III. 322. стр.

неморалност од *азијатског* народа. Те тако кварење цариградских становника почне се ширити врло брзо по свом организму турске владавине, да већ при крају XVI столећа (квареж) беше обухватио све предјеле и крајеве турске царевине.¹⁾ Према оваким околностима Србија мораде у то време подвргнути се свој тешкоћи турског ига, и Срби морадоше постати турска „раја,“ у пуном смислу ове речи.

До овог времена у Србији нахођаше се по неки потомак из лозе српских царева, који бар у неколико задржаваше право владавине над Србијом и према томе заштићаваше Србе од силних угњетача — Турака; а и сами Турци, док бише тиј срп. поглавари, несмедијаху олако насртати на несрећну њухову рају. С тога Турци реше, да ма на који начин истребе све оне Србе, који би могли бити глава Србији, и при самом крају поменутог века Турци постигну своју намеру и истребе не само потомке срп. царских породица, већ и свију других знаменитих српских фамилија, и народ српски остане тада, тако рећи, без главе.²⁾ После такве грозне судбине народа српског, која их у ово време постиже, народ окрене се тада јединственом лицу у Србији у кога још искру наде полагаше, — то беше Пећски патријар. На њега сав народ српски упрѐо беше сад очи своје и од њега очекиваше заштите против грабљивих тирјана; и он заиста и постане глава срп. народа не само у религиозном, већ и политичком одношају. И због тога одношаји између њега и турског правитељства од овог времена постану неопходими и боље или више тачнији и опредјеленији, него што је то донде било.

Турци држећи се строго начела свога алкорана, пису се занимали са простим земљедјелским радом. Они су се стидили уопште сваког труда, а у исто време одаваху се тако великој раскоши, да су дотле дошли са својим разметањем, те многи од њих доцније неимадоше *насушнога хлеба*.

¹⁾ *Obsers sur les Taves.* фр. прево. II, с. 127.

²⁾ Срб. ист. Бранковића. к. IX стр. 244. — Рајића част. III, 336. стр.

Тај део, који су они узимали од раје, и који им у пређашњем њиховом простом животу задовољаваше све потребе њихове, сад пак при оваком њиховом раскошном животу постаде врло мален и не пун. У овом критичком њиховом положају, Турци налажаху потпору у тој истој релиџији, која их је и довела до таквог жалосног стања; она им дозвољаваше отимати и грабити туђверне поданике. „Угњетај их,“ вели коран за неверне, „док се год не умире и док не исилате одређене прирезе.“¹⁾ Султани пак, одупирујући се на ову изреку „алкорана“ почну обтерећавати бедну и несрећну „рају“ превеликим данцима и прирезима. — Акмед II заповеди да се купи арач од сваке душе мушког пола од 7. година до саме дубоке старости.²⁾ Због овога се народ побуни и устане против својих глобација. Представник тадашњег срп. народа беше, као што смо рекли, патријар Пећски; дакле њему једином је и била дужност, да народ смири, на покорност принуди и на вољу тирјана њихових склони. Турци су пак и рачунали на патријара, ди ће он народ склонити на све што би они желели; као што је то радило у таким случајевима грчко духовенство; али се у томе јако преваре, јер је изишло са свим другчије: срп. патријари ни су били то што грчки фанориоти и потоме они немогаху и дјејствовати у корист пакосних и злих Турака а на штету и пропаст свеје духовне деце Срба. Ево како о том говори историк г. Ранке: „срп. патријари били су прави и истини заштитници свога народа и своје цркве пред лицем самога Султана, а међу тим патријари цариградски трудили су се само како би што више могли угодити вољи Султановој.“³⁾ С тога турска влада почне ненавидити срп. патријаре и одавати старешинство и важност већу грчким.⁴⁾ Увидив то царигр. синод,

1) Вид. у Гамлора Statsverfassung 1, 332.

2) Ист. Срб. — Ранке 27 и 36. стр.

3) Тамо 36 стр.

4) Muradgea d' oh Tableau de l'empire o Rومان. v. 1, p. 120. —

надајући се усљед тога постићи цјел своју, почне умножавати своје пређашње интриге и веће клевете на срп. патријаре и њихово духовенство, да би тим већма разјарили турску владу те да би ова још више омрзла на Србе и њиховог представника — патријара. Грци ово своје гадно дело дотле продужаваше, док већ напоследку није се преокренуло у јавно непријатељство и мржњу, што и беше узрок толиком приватном рушењу и опустошавању срп. црква и поруге њених светиња, на шта се тако често и жале граф Бранковић и г. Рајић.¹⁾

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Путничке слике ваљевског округа,

(НАСТАВАК.)

Тако дакле принуђени су били да пишу неправилно латинским и грчким писменима, што је овде одиста случај. Па не само то, него је славни и неумрли слависта професор на москов. универзитету г. Јосип Максимовић Бађански у свом путовању 1839 год. по славенским земљама вајшао у Рајградској библиотеци, а у „Martyrologium Ordonis“ у латинском тексту писани латиницом и неколико писмена ст. славенски, или српски, и то у речи „мѣриѣа а имено у „Atillo cultu qui grece „мѣриѣ“ dicitur, latine uno vérbo dici... potest“ и т. д. — (Види Боађ. о Присх. сл. пис. стр. 322, 323, и 24.) Овај је Орданис писан готово равно на 50 година пре наше азбуке, која је постала по неким 855 год. а по неким 862 по хр. Како је дакле то могло бити да наша писмена стоје у латиници пре постанка њихова, и да су унешена у чисто латинску ствар. Тако је наш музеј, преко мене, добавио једну стару књигу из Праве Србије, у коју је писац у сред слав. писменима писаног текста уплео своју глаголску азбуку и њима неколико врсти написао, па сетивши се, да пише кириловским а не глаголским, писменима овим и продужио и свршио сву књигу. Г. Шафарик, као тадањи библиотекар и чувар народног музеја, обећао нам је био, да ће нам дати да тај текст испишемо из поменуте књиге, но доцније, кад смо хтели навести га овде, одступио је од својега обећања и са неких, њему

¹⁾ Г. Рајић у. III. стр. 334. „Проклатое ихъ беззкожје, тако вапије г. Рајић, нападше и на сей (његов) манастирь (крѣшедолъ), взлзи скатне тѣлесн и на уасти сквернимъ оружјемъ разрзвали.“

познатих, разлога, није нам допустио да учинимо тај испис; те с тога и прелазимо ову ствар.

Осим овог ми сами имамо једну карту Србије од безименог писца печатану, по казивању стручних зналаца за једно 250 и више година; на овој карти, која је иначе верно чедо свог времена, и стоји на једном месту река морава и то Бинча, а не ова западна, написана са грађанском азбуком српском: „Морава Бинча“ иначе цела ова мапа писана је латиницом и немачким правописом. Тај исти мапописац написао је исту реку још четири пута и свуда је написано правилно латиницом. Тако на истој стоји источна, или како је сада зову Бугар Морава, написано не бугар Морава, него „*Бинч Морава*“, како се још и дан данашњи у народу зове. Бугар-Моравом назвао ју је пок. кнез Милош због целог једног среза, који се тако зове за разлику од других срезова, Моравских, Моравичких и т. д. у многим нашим окрузима. Неправилно је и грешно тако дакле писати и натурати нешто своје, које се развило из чисте глупе потребе а не суштине саме ствари. Е, па зашто су дакле ти људи тако писали зашта ће когод? Ево и на то одговора. Онај први у латинском тексту написао је „латрија:“ слав. писменима, која су и до Кирила и Методија постојала, па видивши своју погрешку одма је више те речи написао ситним латинским словима, и тај је писац био не само славенин, него још Србин. Онај у нашем београдског музеа старина написао је у једанпут неколико не само речи него и десетина врстица глаголским писменима, а готово у половини књиге огромне писане кириловским писменима, зато што је пре тога писао и радио на глаголици. Овај пак у нашој карти такође је написао грађанским писменима, што је био Србин, па радио на немачком језику. Тако је дакле то што се самих писмена тиче, и ту нам ствар није бог зна како заплетена. Но остаје нам врло тешка ствар што се тиче година у овом поменику као и што се тиче самог дела, о коме је, зашто и крошто ово писано. Јасно је само то, да се некакав Свевлад одриче од своје погане арименске (аријанске) јереси, и пошто је се одрекао од те погане своје јереси, шта је даље било нема, јер је ту тај камен пребијен. Осим овог чисто је и лепо написано било 511. па је одма додато још и 90 до овога. Погрешност се врло јасно види, а имено у томе, што је писац хтео да напише мање година па му изашло више, јер да је хтео да напише 511 он би онда метнуо LIM и XC. а неби 511 и 90. (DXIXC.) Он је дакле морао да напише или 490. или кад је већ написао 511 па онда видео да је по-

грешно, па додао још 90 да се од ових година одузме, што би значило 421 година. Било да је 421 или 490 год. по христу, ствар је свакојако важна и знатна па је нетреба тако олако пропустити, но се мора мало дубље прогледати.

Сад што се тиче тога самог Свевлада, ко је, шта је и какав је он? Колико се зна, у време владе Анастасија импер. источ. римског (од 491—518) и папе Гелалије у Риму (492—496) спомиње се да је владао у Истрији, Норик, Панонији, Далмацији, данашњој и Правој Србији, и т. д. краљ Свевлад, коме је дао управу над готско-Србима у Панонији велики Теодорик; док је овај владао у дан. србском Тропољу (473—487) и у Италији (490—526). Овај је Свевлад био и владао тим земљама све до 530 год. Кад је умрло и оставио владу својим синовима Брусу (или Борису) Татили и Остројилу. Најстарији син му Борис, или Брус, заузме престо свог оца, а остали двојица с мачем и огњем оду у Италију да тамо себи траже среће. То је све што се о Свевладу зна, који је око 490 год. па до 530 владао у овим земљама, но по готским писцима, као зависни владаоц од Теодорика Готског владаоца. Од овог Свевлада и почиње управо Србо-Хрватска држава бивати за се, независна, велика и силна док је не утаманише Авари, а док Србо-Хрвати опет из дан. Берманије не ослободише и неочистише сву ту земљу србску од туђинаца. Да је овај Свевлад само неки готски накаламак, и да готски писци мешају независног срп. првог владаоца и краља у овим земљама Свевлада, са неким никад не бившим Готом и подложником Теодориковим, који само све и сва држаху за Готе, јасно се види из добро написаних чланака г. Николајевића у Лет. срп. који излазише неколико година. Овде о томе немамо места да више говоримо, па за то ту ствар и остављамо подпуно уверени: да се ту спомиње Свевлад србо-хрватски владаоц из петог века. Што се пак ту спомиње Ариманска јерес погана, о тој ћемо говорити на другом месту, а овде продужавамо наш рад даље. Тако исто: да је Свевлад био из дан. Берманије Србин, а не Гот, казаћемо такође на другом месту.

Ја сам одкопавао и гроб један код овог манастиришта, но како људи није било, и како је се већ смркло, морао сам тај рад прекинути, па се вратити кући кмета Ивана, где смо и преноћили. Целу ноћ скоро нисам могао ни тренути, а камо ли ока склопити, које од претераног умора, које од влаге из подрума и поливена земљана непомошћена пода, а које од велика мириса разна суха цвећа. Мој друг напротив спаваше тако рећи мртвим сном и једва га сутрадан, лицем на Петров-дан, доста доцкан пробудих. Још није ни

зарудила красна зора, а ја сам гледао на све стране кроз про-
 зоре. Није прошло ни по часа по поноћи, и већ је у кмет Ивиној
 кући све било обучено, очешљано и умцјено. Све је једва че-
 кало кад ће се први зраци сунчани указати, све је жудило и жу-
 ђело за овим великим празником, у који ће се прво омрсити са
 сирцевима, па тек после са осталим мрсом, као на ускрс јајетом, на
 божић печеницом и т. д. Могло је се, кроз густу тамнину видети, где
 нека домаћа женска гата и врача нешто пре давања и наметања
 сирчева на рогове, стоци, па и после. По свима крајевима у вече
 овог дана пале се лиле; но их овде невидох. Ту ти је било набрано
 и разна цвећа и трава разних, које су за врачање и вражбине, за
 враголије и чаролије, Бог бих ти га знао, зашто је то све, као и од
 каквог је значаја. Но нас није толико дирнула ова ствар, колико ова
 што је још пре зоре натакнуто било јагње на ражањ, па примакнуто
 уз ватру. Није дуго трајало, кад га је са свим нестрплењем при-
 ставило момче, које обртајући га, није скидало очију са њ. Боже
 мој, боже! та, описати се неможе жеља са највећим нестрплењем,
 окретања овог пецива, да га само час пре окуси. Он није скидао
 очи са јагњета, и на уста, на уста су му летиле саме воде веће,
 по пене у Краљевића Марка кад је се борно с Мусом Кесецијом.
 Дивна је то ствар постити, о самом лебу, и по којој јечмењачи
 крушчици, па дочекати празник, који је, осим знака одмора, што
 бивају и посни, још и знак мрса и *омрсице* и *облажице* и *благања*.
 Ја сам се највише забављао гледањем у ово сиромашно момче из
 села, које у својој кући нема чим да се омрси; него дође да по-
 служи кмета и то на велики празник, за комадић џигерице печене,
 или за ручак што претече од нас не званих гостију. Већ је се
појале било развануло, кад једва пробудих мог друга, који се до-
 маћим јави и тако се ослободисмо опсадног стања; јер не смедосмо
 од паса ни главе кроз прозор помолити, а камо ли изаћи на двор.
 Наше момче још је обртало јагње, кад га, на велику жалост, позва
 кмет Иво, да иде с нама оним гробовима у *Борку*; он снужен и
 покуњен, а опет са љубопитством, упрти будак и мотику; те ми
 одосмо куда треба. Прошли дан беше доцкан за борачко гробље и
 сутра дан, лицем на Петров-дан, кренемо се од кмета Ивине куће да
 прегледамо ове старине уз пут. Прођосмо и ханиште, или једну
 главицу, за једно 30—40хвати од старог гробља јужно, на којој је
 био хан турски, а у овом су седиле субаше и тридесет момака, или
 пандура, који су управљали и владали оближњим селима. У време
 устанка српског, а неки причају и пре овога, овај је хан спаљен

и порушен, субаша са својим пандурима исечен, и тако та турска администрација утамањена; те се од тог доба место ово зове Ханиште.

Поклопнице су над гробовима стајале и то: три једна покрај друге, а четврта која је нешто мало већа, шира и дужа, за неколико палаца, била је више ових. Оне леже у башти неког трговца марвеног, богатог газде, но злог и љутог човека, Ненада Михајловића, из Борка. Ми смо у $\frac{1}{4}$ на осам почели одкопавати горњу поклопницу и гроб, или онај за који се прича да је 1810 год. сахрањен игуман, а у оне три ниже прича се: да су три калуђера; те као млађи од овога, и у земљи им је место одређено ниже, код свога бившег на земљи старешине. Светине је се мало по мало све више и више скупљало; јер, и ако је свако држало: да су сахрањена четири калуђера, које Турци ухватише у манастиру Скобаљском и овде пред ханом изсекоше, опет је свако држало: да су ту са калуђерима и нечувена блага погребена. Тако је свако хтело да види, не кости изсечених калуђера, него благо силно, које дође „Шваба“ са плановима да извади. Дужина поклопнице тако зване игуманове износи 1° и по стопе. Ширина од западне стране $2^1 \frac{1}{2}$ стопе а источне или зачељне, равно $\frac{1}{2}$. Дебела је, или висока $13^1 \frac{1}{4}$. Она, као и остале друге две изгледа, озго, као корито обрнуто дном горе, и стављено на каменасто постоље, свуда околу за $\frac{1}{2}$ стопе дуже и шире од овог; али је све то не само од једноставног камена, него и красно заокружено и отесано. Остале три поклопнице дугачке су свака равно по од један хват, а широке и високе нешто мало мање од прве. Голему смо муку имали, док смо ову поклопницу одкопали; јер је готово сва бида, као и остале три, срасли се у земљу. Још смо већу муку имали, док смо је с гроба свукли. Све четири су од црвеног пешчаника, као и стуб онај, на ком лежи скобаљска часна трапеза. Овај се камен налази, једни веде у *Дрљенима* окр. београдског, које су један час хода одавде. Но многи, и то вишина њих, причаху: да се тамо таког камена у тако великој мложини ненаходи, да би се могле оволике рипе одтесати; но се налази у *Барајеву* окр. београдског, које је одавде 5 часова далеко. Тамо су, веде, цели мајдани од оваквог камена, а налази се и остатака од дељаног таквог камена у том мајдану; те и с тога још држе, да је одтуда донешен. Кад смо свукли са гроба поклопницу, посао нам је врло скоро напредовао, јер је љубопитна светина радила брзо, само да би час пре видила шта ће под овим каменом да буде. Тако смо за тили часак одкопали целу раку за $2^1 \frac{1}{2}$ стопе, кад нам газда ове земље

поменути Ненад дође и поче викати, лармати, дерати се, па још и претити: како смо смели на његовом добру копати? Ја питах кмета Иву: зар није питао још синоћ Ненада? он ми одговори, да јесте, и да је Ненад одобрио, а шта му је сада, он незна. Светина се била уплашила, те нам је и рад престао, све је се то бојало газде Ненада Михаиловића, који уме по одвећ извесним и познатим начинима, и по доброту својој, да даје данак за већину својих *саоштинара*. А ко га се неће бојати, кад је он дошао дотле: да својом вештом радњом сада стоји на неколико, веле, десетина тисућа маџарлија (дуката). Пошто се је обогатио и добио назив *газда*, као обично, што постају марвени трговци, и он је сам постао такође марвени трговац, а таки се у нашем народу већ зову и *господар* и имају веће улоге у свима државним превратима и од самих полицајаца; ето, таква вам је зверка газда и господар Ненад Михајиловић, па шта је спрема њега јадна и кукавна, наша власт и сила оличена у личности нашег једва дисајућег кмета Иве, у кога је душа не у котлацу, него носу? Овоме кад се дода, да је „газда и господар“ Ненад псовао и грдио све из реда, а светина одиста и држи, да је он силнији и од свега, онда ће свакоме лако бити појмљиво, зашто кмет Ива ћути као риба у води, и зашто не смедијаше Ненада да утерује у лаж, о допуштеном копању, које је одиста и било, јер сам још прошлога дана упутно Иву, овом да се јави, а Ива му одиста и ишао. Наш кмет Иво баш ни речице, а на сва моја и оца Којина убеђења, он остаде при томе, да хоће врљиком да расправи ствар, јер му је дарнута сопственост. Нанослетку захтева, као неки полицајац, и пасош и све, па кад му недадосмо, по кад му показасмо објаву, а у једно време кад му додадох: да то и није његова земља, нити је могла бити, почем је ту старо гробље, а гробља су ошта народна добра, и да је он то насилно заградио, па би га требало још и казнити, он се онда мало ублажи и смири, те дође себи од своје богаштине и бесноће. Но брат његов непрестано је псовао и претио, баш као да није био при себи. Шта је се знало радити, до ублажити овог човека, који као разјарен беше у облику звера. Колико је се могло убеђивао сам и једног и другог, а нарочито је то чинио отац Која, којег свештенички ауторитет ни најмање не дејствоваше, јер га је господар Ненад познавао кад је био од у колевци, па све узалуд.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Издаје и уређује проф. вогослов. архим. **Нестор**.